

Sygn. akt I CSK 708/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 13 lipca 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Grzegorz Misiurek (przewodniczący)

SSN Wojciech Katner

SSN Hubert Wrzeszcz (sprawozdawca)

Protokolant Beata Rogalska

w sprawie z powództwa A. K.

przeciwko M.spółce z o.o. w W.

o ochronę praw autorskich,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 13 lipca 2017 r.,

skargi kasacyjnej powódki od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 17 marca 2016 r.,

uchyla zaskarżony wyrok w części oddalającej powództwo dotyczące złożenia publicznych oświadczeń, roszczenia o zadośćuczynienie w kwocie 50000 zł, o zapłatę wynagrodzenia w kwocie 16520 zł, o wydanie uzyskanych korzyści w kwocie 50000 zł (pkt I. 2) i oddalającej apelację w tym zakresie (pkt II) oraz rozstrzygającej o kosztach procesu za obie instancje (pkt I.3 i III) i w tym zakresie przekazuje sprawę Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

Powódka domagała się nakazania pozwanej, aby w terminie dwóch tygodni od dnia uprawomocnienia się wyroku opublikowała w oznaczony sposób w sześciu kolejnych papierowych bądź – w wypadku wskazanym w pozwie – elektronicznych wydaniach czasopisma „M.” oświadczenia zawierającego przeproszenie jej za naruszenie dóbr osobistych, w tym autorskich praw osobistych do określonego zdjęcia, w szczególności za naruszenie praw do nienaruszalności treści i formy zdjęcia, do jego rzetelnego wykorzystania i do nadzoru nad sposobem jego wykorzystania, polegające na publikacji zdjęcia w wydaniach „M.” nr 20. i nr 21. z 2007 r. i nr 22. – 25. z 2008 r. oraz opatrzeniu go tekstem i grafikami, w tym reklamami sponsorów, bez wiedzy i wbrew woli oraz zamiarom artystycznym powódki, zasądzenia od pozwanej na rzecz powódki 60 000 zł zadośćuczynienia za krzywdę wyrządzoną naruszeniem autorskich praw osobistych z ustawowymi odsetkami, 30 000 zł tytułem trzykrotności stosownego wynagrodzenia z ustawowymi odsetkami, 110 770 zł tytułem zwrotu korzyści uzyskanych w związku z naruszeniem praw autorskich z ustawowymi odsetkami i kosztów procesu.

Sąd Okręgowy wyrokiem z dnia 26 marca 2014 r. oddalił powództwo i zasądził od powódki na rzecz pozwanej 7 217 zł kosztów procesu.

Sąd ustalił, że powódka jest dziennikarką radiową i fotografem, a pozwana była wydawcą miesięcznika „M”. W dniu 6 marca 2007 r. powódka i P. J. zawarli porozumienie o zachowaniu poufności i zakazie konkurencji. Powódka zobowiązała się – zgodnie z § 1 pkt 6 porozumienia – nie wykonywać pracy na podstawie umowy o pracę i nie świadczyć usług na podstawie innych umów na rzecz określonych podmiotów, z którymi P. J. współpracował do chwili zawarcia umowy z powódką, w tym m.in. z pozwaną, i z ich następcami prawnymi oraz z wydawcami oznaczonych tytułów prasowych m.in. „M”. Zgodnie z § 4 pkt 1 i 2 wymienionego porozumienia powódka za każdą zleconą jej sesję zdjęciową miała otrzymać wynagrodzenie w wysokości 500 zł netto. Postanowienia omawianego

porozumienia miały zastosowanie do realizowanych przez P. J. projektów, m.in. na rzecz pozwanej.

W listopadzie 2007 r. P. J. zlecił powódce wykonanie sesji zdjęciowej z udziałem K. C. celem wykorzystania zdjęć w prowadzonym przez „M.” cyklu [...]. Powódka za wykonanie tej sesji zdjęciowej otrzymała na podstawie wystawionej faktury 500 zł wynagrodzenia netto.

Pierwszy raz zdjęcie przedstawiające K. C. w stroju [...] zostało opublikowane na okładce wydania „M.” nr [...]. Na zdjęcie zostały nałożone inne elementy wizualne i tekstowe, w szczególności logotyp czasopisma, tematy przewodnie numeru oraz biała apla z informacjami wydawniczymi, w tym numerem wydania i datą, numerem indeksu, ceną, numerem ISSN, kodem kreskowym i logo wydawcy. Na stronie 6 została wydrukowana miniatura zdjęcia piosenkarza zamieszczonego na okładce z adnotacją: „Zdjęcie na okładce: A. K”. Na stronie 39 została zamieszczona zapowiedź autopromocyjna „M.”. Tłem zapowiedzi jest zdjęcie przedstawiające odbicie w podłodze postaci K. C. przebranego za [...]. Na zdjęciu zostały umieszczone miniatury pięciu okładek płyt M., oznaczone numerami 1/5, 2/5, 3/5, 4/5 i 5/5, które zawierają charakterystyczne logo zespołu [...] w różnych kolorach. Zapowiedź autopromocyjna zawierała adnotację „[...]” i logo P. oraz T. Na stronie 40 zostało zamieszczone pełnokolumnowe zdjęcie K. C., a na nim adnotacja: „Zdjęcia: O.K. Model: K. C.” i pagina, na stronie 41 – zdjęcie postaci przeglądającego się w szklanej podłodze o wymiarach 31x45 mm między szpaltemi tekstu na białym tle. W prawym dolnym rogu tej kolumny jest napis „prezentuje” i logotypy P. oraz T. Na stronie 42 znajduje się całokolumnowe zdjęcie koszuli, pasa, butów i okularów pochodzących z sesji zdjęciowej i pagina na zdjęciu. Na stronie 43 w prawej szpalcie tekstu na białym tle zostały zamieszczone dwa zdjęcia: lewe K. C. w stroju [...] o wymiarach 41x60 mm i prawdopodobnie zdjęcie eksponatów z wystawy F. W. W prawym dolnym rogu tej kolumny jest napis „prezentuje” i logotypy P. i T. Na stronie 44 znajduje się całokolumnowe zdjęcie piosenkarza w stroju [...] z umieszczoną na nim poginą. Na stronie 45 zamieszczono tekst „[...]” ze zdjęciami muzyków tego zespołu. Elementy layoutu tej strony stanowią barwne plamy

w kolorze żółto - oliwkowym; na tej stronie umieszczono również miniaturę okładki płyty oznaczonej nr 1/5 z tekstem redakcyjnym. W prawym dolnym rogu tej kolumny jest napis „prezentuje” i logotyp P. i T. Na tej stronie znajduje się także nota: „Model: K. C., zdjęcia: O. K., stylizacja: A. S., fryzury i makijaż: S. K., produkcja: S. P[...]”.

W wydaniach M. nr [...] z grudnia 2007 r. na stronie 87, nr 22. ze stycznia 2008 r. na stronie 99, nr 23. z lutego 2008 r. na stronie 97, nr 24. z marca 2008 r. na stronie 101 i nr 25. z kwietnia 2008 r. na stronie 107 zostały zamieszczone zapowiedzi autopromocyjne „M.” Tłem tych zapowiedzi były zdjęcia przedstawiające odbicie w podłodze K. C. w stroju [...]. Layout zapowiedzi jest identyczny jak na stronie 39 wydania „M.”, z wyjątkiem kolejnego numeru odcinka, a w wypadku dalszych wydań M. także ze zmianą polegającą na dodaniu logotypu [...] i innej aranżacji logotypów.

Dnia 28 marca 2008 r. pełnomocnik powódki wysłał do pozwanej pismo, w którym zażądał zaniechania dalszego wykorzystywania fotografii i usunięcia jej z kolejnych wydań „M.”, zapłaty 30 000 zł tytułem naprawienia wyrządzonej powódce szkody i 125 000 zł z tytułu zwrotu uzyskanych korzyści.

Sąd Okręgowy nie dał wiary zeznaniom powódki, że zgodnie z umową, którą zawarła z pozwaną, zdjęcie miało być wykorzystane jednorazowo i zeznaniom świadka P. J., że w umowie ustnej, którą on zawarł z pozwaną, zastrzegł prawo do wykorzystania zdjęcia tylko w jednym wydaniu „M.”; wymienione zeznania nie znajdowały bowiem potwierdzenia w zebranych w sprawie materiale, a ponadto świadek P. J. jest zainteresowany wynikiem sprawy, gdyż przez niego doszło do nieporozumienia między stronami, on bowiem zawierał ustną umowę z pozwaną i także ustną umowę z powódką przewidującą wykorzystanie zdjęcia w jednym numerze „M.” na okładce jako edytoriału, a nie jako nośnika reklamy (advertorialu) w kolejnych wydaniach miesięcznika. Zdaniem Sądu twierdzenia, że zdjęcie miało być wykorzystane tylko w jednym wydaniu „M.” kłóci się z zasadami logiki.

Sąd pierwszej instancji oddalił powództwo przede wszystkim dlatego, że pozwanej nie można przypisać odpowiedzialności kontraktowej, gdyż nie łączy ją z pozwaną żadna umowa. Nie ma także podstaw do przypisania jej

odpowiedzialności deliktowej na podstawie art. 429 k.c. Pozwana zamówiła bowiem zdjęcie u P. J., który powinien w umowie z nią – jeśli z powódką zawarła umowę pozwalającą jedynie na jednorazowe wykorzystanie zdjęcia – zrobić odpowiednie zastrzeżenie. Powódka powinna zatem wytoczyć odpowiednie powództwo P.J.

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Apelacyjny zmienił wyrok Sądu pierwszej instancji w ten sposób, że zasądził od pozwanej na rzecz powódki 3 480 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 3 kwietnia 2008 r., oddalił powództwo w pozostałym zakresie i zasądził od powódki na rzecz pozwanej 7 200 zł kosztów procesu oraz oddalił apelację w pozostałej części i zasądził od powódki na rzecz pozwanej 5 670 zł kosztów postępowania apelacyjnego.

Podzielając zarzut apelacyjny, Sąd odwoławczy uznał, że wadliwy jest pogląd Sądu pierwszej instancji, iż odpowiedzialność za naruszenie praw autorskich ponosi jedynie podmiot związany z twórcą umową regulującą wykorzystanie utworu. Podkreślił, że odpowiedzialność za naruszenie autorskich praw osobistych ma charakter obiektywny. Wskazał, że zgodnie z art. 17 ustawy z dnia 4 lipca 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (jedn. tekst: Dz. U. z 2016 r., poz. 666 ze zm. – dalej: „pr. aut.”) twórcy, jeżeli ustawa nie stanowi inaczej, przysługuje wyłączne prawo do korzystania z utworu i rozporządzenia nim na wszystkich polach eksploatacji oraz do wynagrodzenia za korzystanie z utworu. Do naruszenia bezwzględnych praw autorskich majątkowych dochodzi w wypadku korzystania z nich bez zgody uprawnionego lub zezwolenia wynikającego z licencji ustawowej. Biernie legitymowanym w sprawach o naruszenie autorskich praw majątkowych jest osoba fizyczna lub prawna, która dokonała naruszenia. Nie można zatem podzielić stanowiska Sądu Okręgowego, że odpowiedzialność z tytułu naruszenia autorskich praw powódki ponosi wyłącznie P. J.

Sąd Apelacyjny ustalił – opierając się na uznanych za wiarygodne zeznaniach P. J. i powódki oraz na treści faktury nr 31/2007 z 26 września 2007 r. – że pozwana miała zgodę powódki na wykorzystanie jej zdjęć tylko w jednym wydaniu „M.” (z października 2007 r.). Nie podzielił także wątpliwości Sądu pierwszej instancji dotyczących uznanej za niejednoznaczną treści stosunku prawnego łączącego powódkę z P.J.. Uznał, że z treści łączącego powódkę i P.J. stosunku prawnego wynika, iż powódka udzieliła licencji niewyłącznej z

możliwością udzielania sublicencji osobom trzecim. Opierając się na zeznaniach P.J. i powódki, uznał, iż sublicencja na rzecz pozwanej dotyczyła tylko publikacji w jednym wydaniu „M.”. W tej sytuacji należało zasądzić od pozwanej na rzecz powódki – na podstawie art. 79 ust. 1 pkt 3 pr. aut. – 3 480 zł tytułem sumy pieniężnej odpowiadającej dwukrotności wynagrodzenia, które byłoby należne w wypadku udzielenia przez nią zgody na korzystanie z utworu.

Sąd odwoławczy uznał – mając na względzie art. 49 pr. aut. – że udzielone przez powódkę upoważnienie do korzystania z utworu obejmowało wszystkie możliwości wykorzystania zdjęć wykonanych dla „M.” w celu ilustracji autorskiego cyklu muzycznego; mieszczą się w nim także naniesione na zdjęcia logotypy i inne kwestionowane przez powódkę elementy informacyjno – promocyjne. Nie ma zatem podstaw do uwzględnienia opartego na art. 78 ust. 1 pr. aut. roszczenia o publikację oświadczeń i zasądzenie zadośćuczynienia.

O kosztach postępowania za obie instancje Sąd orzekł na podstawie art. 100 k.p.c., przyjmując, że pozwana uległa tylko co do nieznaczej części swojego żądania.

Wyrok zaskarżył powódka w zakresie oddalenia powództwa o publikację oświadczeń (pkt 1 i 2 petitum pozwu), roszczenia o zapłatę zadośćuczynienia w kwocie 50 000 zł (pkt 3 petitum pozwu), roszczenia o zapłatę wynagrodzenia w kwocie 16 520 zł (w pkt 4 petitum pozwu) i roszczenia o zwrot bezpodstawnie uzyskanych korzyści w kwocie 50 000 zł (pkt 5 petitum pozwu). W skardze kasacyjnej, opartej na obu podstawach, pełnomocnik pozwanej zarzucił naruszenie art. 49 ust. 1, art. 78 ust. 1, art. 79 ust. 1 pkt 4, art. 79 ust. 1 pkt 3b pr. aut., art. 328 § 2 w związku z art. 391 § 1 k.p.c., 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej i art. 6 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności oraz art. 100 k.p.c. i wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zasadnicze znaczenie dla oceny zasadności skargi kasacyjnej ma zarzut wydania zaskarżonego wyroku z naruszeniem art. 49 ust. 1 pr. aut. przez jego niewłaściwe zastosowanie. Zmierza on w istocie do zakwestionowania

prawidłowości zastosowania tego przepisu i ustalenia przez Sąd odwoławczy na podstawie wskazanych w nim dyrektyw, zwłaszcza przyjętych zwyczajów, szerszego zakresu udzielonej ustnie przez powódkę licencji niż wynika to bezpośrednio z jej treści.

Sąd odwoławczy ustalił – inaczej niż Sąd pierwszej instancji – że udzielona przez powódkę licencja zawierała upoważnienie do wykorzystania zdjęć powódki tylko w jednym wydaniu magazynu „M.”. Zdjęcia miały stanowić ilustrację materiału prasowego – wywiadu, który zgodnie z założeniami redakcji magazynu miał rozpoczynać cykl o historii muzyki rockowej zatytułowany „[...]”. Zdaniem Sądu ustalenie – jak stwierdził – tak ograniczonego zakresu wykorzystania zdjęć z sesji zdjęciowej zrobionej dla magazynu „M.” nie budzi wątpliwości w świetle zebranego w sprawie materiału, przede wszystkim wystawionej przez powódkę faktury nr 31/2007 z dnia 26 września 2007 r., w której stwierdzono: „sesja – zdjęcia C.-E. do publikacji w mag. M. X 2007”, oraz dowodów osobowych w postaci zeznań powódki i świadka P.J..

Ustalwszy tak zakres udzielonej przez powódkę licencji na wykorzystanie wykonanych przez nią zdjęć, Sąd drugiej instancji zastosował art. 49 ust. 1 pr. aut., bez wskazania przyczyn tej decyzji z punktu widzenia ustalonej treści licencji i przyjął na podstawie przewidzianych w tym przepisie kryteriów interpretacyjnych, zwłaszcza przyjętych zwyczajów, że upoważnienie udzielone przez powódkę obejmowało wszystkie możliwości wykorzystania zdjęć z sesji zdjęciowej zrobionej na potrzeby magazynu „M.”, w celu ilustracji autorskiego redakcyjnego cyklu muzycznego, i w tym wykorzystaniu mieszczą się również naniesione na zdjęcia, ilustrujące konkretny cykl redakcyjny, logotypy i inne kwestionowane przez powódkę elementy informacyjno - promocyjne.

Rację ma skarżąca, że art. 49 ust. 1 pr. aut. znajduje zastosowanie, jeżeli w umowie nie określono sposobu korzystania z utworu, dopiero po spełnieniu się tej przesłanki sposób korzystania z utworu powinien być – jak stanowi ten przepis – zgodny z charakterem i przeznaczeniem utworu oraz przyjętymi zwyczajami. Tymczasem z ustaleń Sądu odwoławczego wynika, że sposób wykorzystania zdjęć z sesji zdjęciowej zrobionej przez powódkę dla „M.” został określony w udzielonej licencji. Sąd nie wyjaśnił, dlaczego zastosował, mimo uregulowania sposobu

wykorzystania zdjęć w umowie, art. 49 ust. 1 pr. aut., choć stanowi on jednoznacznie, że wskazane w nim kryteria ustalenia sposobu korzystania z utworu, znajdują zastosowanie, jeżeli w umowie nie określono sposobu korzystania z utworu. W tej sytuacji nie można odeprzeć zarzutu skarżącej, że zastosowanie art. 49 ust. 1 pr. aut. doprowadziło do rozszerzenia wyraźnie określonego zakresu udzielonej ustnie licencji.

Stanowiący element postawy faktycznej rozstrzygnięcia zakres udzielonej licencji, skutecznie podważony przez skarżącą, ma znaczenie dla oceny podniesionych w skardze kasacyjnej zarzutów dotyczących roszczeń z tytułu naruszenia praw autorskich skarżącej i nie pozwala na dokonanie ich miarodajnej oceny. Skuteczne zgłoszenie zarzutu kasacyjnego dotyczącego naruszenia prawa materialnego wchodzi bowiem zasadniczo w rachubę tylko wtedy, gdy ustalona w postępowaniu apelacyjnym podstawa faktyczna rozstrzygnięcia nie budzi zastrzeżeń (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 26 marca 1997 r., II CKN 60/97, OSNC 1997, nr 9, poz. 128).

W tej sytuacji można jedynie ubocznie zauważyć – w związku z opartym na art. 79 ust. 1 pkt 4 pr. aut. żądaniem wydania korzyści uzyskanych na skutek naruszenia autorskich praw skarżącej – że w literaturze i w orzecznictwie przyjmuje się, iż przez uzyskane korzyści, które mają być wydane, należy rozumieć te korzyści majątkowe, a więc przychody pomniejszone o wydatki rzeczowe, osobowe i podatkowe związane bezpośrednio lub pośrednio z przychodami, które uzyskał pozwany w związku z naruszeniem prawa autorskiego (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 maja 1976 r., IV CR 129/76, OSNC 1977, nr 2, poz. 27). Roszczenie o wydanie uzyskanych korzyści nie obejmuje – wbrew stanowisku skarżącej – nieponiesionych przez naruszającego autorskie prawa kosztów, jak i innych poczynionych przez nich oszczędności, w tym niezapłaconego twórcy wynagrodzenia, lecz ogranicza się do odpowiedniej części faktycznego zysku (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 maja 2005 r., CK 588/04, OSNC 2006, nr 5, poz. 85).

Należy również zauważyć – w związku z zarzutem naruszenia art. 78 ust. 1 pr. aut. przez jego niezastosowanie – że w razie naruszenia autorskich praw majątkowych dochodzi do naruszenia – stosownie do okoliczności sprawy –

któregoś z autorskich praw osobistych wymienionych w art. 16 pr. aut. Stwierdzenie, że ze względu na ustalony zakres ustnej licencji doszło do naruszenia autorskich praw majątkowych skarżącej przez wykorzystanie zdjęć z sesji zdjęciowej zrobionej dla „M.” z naruszeniem licencji, wymagać będzie także ponownej oceny konsekwencji tego naruszenia w zakresie odpowiedzialności z tytułu naruszenia wskazanych przez skarżącą jej autorskich praw osobistych.

Warto też przypomnieć, że w orzecznictwie przyjmuje się, iż do wykładni umów o przeniesienie autorskich praw majątkowych oraz umów licencyjnych stosuje się reguły interpretacyjne przewidziane w art. 65 k.c. W odniesieniu do wykładni wspomnianych umów, z art. 41 ust. 2 pr. aut., którego celem jest ochrona twórcy jako strony na ogół słabszej, da się wywieść jedynie dyrektywę nakazującą usunięcie ewentualnych wątpliwości co do zakresu możliwości korzystania z utworu przez nabywcę lub licencjobiorcę na rzecz tej z nasuwających się ewentualności interpretacyjnych, według której zakres ten jest węższy (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 września 2005 r., III CK 124/05, Biul. SN 2005, nr 12,

poz. 8). W literaturze przyjmuje się, że art. 49 ust. pr. aut. jest przepisem – choć można też spotkać odmienny pogląd – regulującym wykładnię umowy prawnoautorskiej, uzupełniającym ogólne dyrektywy wykładni oświadczeń woli stron wynikające z art. 65 k.c. Wyrażono też pogląd, że przepis ten zezwala stronom na dokonanie odmiennej regulacji umownej, tzn. na korzystanie niezgodnie z charakterem utworu, jego przeznaczeniem czy przyjętymi zwyczajami. Argumentu wspierającego ten pogląd dostarcza zasada swobody kontraktowania.

Zarzut, że rozstrzygnięcie o kosztach procesu zostało wydane z naruszeniem art. 100 k.p.c. dezaktualizował się wobec uwzględnienia skargi kasacyjnej i uchylenia wyroku w zaskarżonej części i przekazania sprawy w tym zakresie do ponownego rozpoznania; rozstrzygnięcie o kosztach procesu, dzieląc los orzeczenia głównego, podlega bowiem również uchyleniu.

Z przedstawionych powodów Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji wyroku (art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. i art. 108 § 2 w związku z art. 398²¹ k.p.c.)

kc

aj